

Wrocław, 07 września 2022 r.

Bp prof. zw. dr hab. Jacek Kiciński CMF
Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
Katedra Duchowości Kapłańskiej i Życia Konsekrowanego
ul. Katedralna 4
50-328 Wrocław

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Michała Kościańskiego

***Duchowość kapłańska w nauczaniu Sługi Bożego księdza
Wojciecha Piwowarczyka, Kraków 2022, ss. 232***

I. Wprowadzenie

Ojciec święty Franciszek w swoim nauczaniu zwraca szczególną uwagę na właściwie ukształtowaną duchowość kapłańską. W roku 2019 z okazji 160. rocznicy śmierci św. Proboszcza z Ars został dedykowany kapłanom List Ojca świętego, w którym Papież zachęca braci w kapłaństwie, by nie tracili z oczu Chrystusa i Jego Matki Maryi. Przy wielu też okazjach podkreśla konieczność postawy wierności wobec Boga i wspólnoty Ludu Bożego. Kapłan bowiem należy do Boga i do ludzi.

Wobec wyzwań współczesnej epoki toczy się dyskusja na temat właściwego wymiaru i rozumienia życia i posługi kapłana. Z jednej strony podkreślany jest wymiar duchowy, a z drugiej pasterski. Wszystko to sprawia, że troska o życie i duchowość kapłana sprowadza się do naśladowania samego Jezusa Chrystusa jako Pasterza, który z miłości oddaje swoje życie za owce.

W przestrzeń tejże dyskusji wpisuje się opracowanie autorstwa ks. M. Kościańskiego poświęcone duchowości Sługi Bożego ks. Wojciecha Piwowarczyka. Prezentowana rozprawa wydaje się niezwykle aktualna, ponieważ jego kapłaństwo przypada na czasy II wojny światowej, a następnie realizowane jest w czasach wielkich przemian społeczno-ustrojowych w naszej Ojczyźnie. Ponadto ks. Piwowarczyk jest kapłanem, który wprowadzał w życie

reformy Soboru Watykańskiego. Jego posługa związana była z laikatem, zwłaszcza młodzieżą, a następnie z osobami konsekrowanymi i samym duchowieństwem diecezjalnym. Wszystko to sprawiało, że musiał mierzyć się z nowymi wyzwaniami, które wymagały od niego właściwego rozeznania sytuacji. Można zatem powiedzieć, że ks. W. Piwowarczyk jest człowiekiem, od którego warto się uczyć rozeznawania znaków czasu i odpowiadania na nie w świetle Ewangelii.

Wobec powyższego rozprawa doktorska autorstwa ks. Michała Kościańskiego nabiera szczególnej wartości. Ukazuje ona całokształt życia i powołania ks. Piwowarczyka wobec zmieniającej się rzeczywistości. Stąd też należy pogratulować Autorowi wyboru tematu, jak i właściwego podejścia metodycznego do omawianego zagadnienia.

II. Ocena formalna rozprawy

1. Temat, problem, metoda

Rozprawa doktorska autorstwa ks. M. Kościańskiego stanowi ważne studium w zakresie polskiej teologii duchowości, zwłaszcza duchowości kapłańskiej. Podejmowane zagadnienia, będące rozwinięciem wyznaczonego tematu wskazują na aktualność zagadnień związanych z duchowością kapłańską. Ukazane zostają zarówno źródła powołania kapłańskiego, jak i zasadnicze obszary jego realizacji. Na szczególną uwagę zasługuje rozdział poświęcony misji kapłańskiej. Ponadto, nie brak tutaj cennych odniesień związanych z formacją kapłańską.

Ksiądz Kościański podjął się ważnego dzieła związanego z ukazaniem duchowości kapłańskiej w nauczaniu Sługi Bożego ks. W. Piwowarczyka. W celu realizacji zamierzonego dzieła zmierzył się z bardzo obszerną spuścizną pisarką ks. Piwowarczyka. Wiązało to się z konieczną kwerendą zebranego materiału, a następnie wyborem tych treści, które bezpośrednio dotyczyły duchowości kapłańskiej.

Temat dysertacji – *Duchowość kapłańska w nauczaniu Sługi Bożego ks. Wojciecha Piwowarczyka* został sformułowany w sposób bardzo jasny i wyraźnie wskazuje kierunek badań podjętej pracy naukowej. Jako problem rozprawy Autor stawia pytania: na ile nauczanie ks. Piwowarczyka, dotyczące kapłaństwa, wnosi nowe elementy, zwłaszcza jeśli chodzi o przestrzeń przed i po Soborze Watykańskim II oraz w jakim stopniu zmieniło się nauczanie dotyczące kapłaństwa po Soborze. Ponadto, ważnym staje się pytanie dotyczące niezmiennych elementów związanych z duchowością kapłańską, aktualnych w czasach współczesnych.

W celu realizacji przedstawionego tematu rozprawy i postawionego w niej problemu, ks. Michał Kościański posłużył się metodą teologiczną

pozytywną z uwzględnieniem analizy i syntezy. Ponadto, stosuje metodę porównawczą ze wskazaniem na analizę krytyczną. Dobór metody pracy naukowej nie budzi jakichkolwiek wątpliwości i jest on w pełni uzasadniony. Przyjęta przez Autora metodologia pracy badawczej wskazuje na jego solidne przygotowanie w tym zakresie. W dysertacji widzimy swobodę posługiwania się językiem teologicznym. Można dostrzec łatwość wyprowadzania wniosków, które stanowią syntezę opracowania.

2. Dobór literatury

Literatura recenzowanej rozprawy zostaje podzielona na cztery zasadnicze części. Wyróżniamy tu literaturę źródłową (rękopisy ks. Wojciecha Piwowarczyka), literaturę tematu, dokumenty Kościoła oraz literaturę uzupełniającą.

Przyjęty podział literatury z pewnością jest logiczny i tworzy uporządkowaną całość. Niemniej dla teologa duchowości obecność Pisma Świętego w dokumentach Kościoła wydaje się sporym zaskoczeniem. Jest bowiem ono nadrzędnym źródłem i winno być umieszczone na samym początku bibliografii. Ponadto, warto przy tego rodzaju opracowaniach sięgnąć do większej ilości opracowań, przynajmniej dostępnych w j. polskim. Mam tu na myśli różnorodność środowisk naukowych w Polsce. Autor nie odnotowuje także artykułów zamieszczonych w czasopismach poświęconych szczególnie duchowości kapłańskiej, jakimi są *Ateneum Kapłańskie* oraz *Pastores*.

W całości pracy wykorzystano znaczną część dokumentów Kościoła, zarówno okresu Soboru Watykańskiego II, jak i posoborowego nauczania Kościoła. Można dostrzec dokumenty św. Jana Pawła II, mniej zaś Benedykta XVI i papieża Franciszka. Warto byłoby uzupełnić opracowanie o kolejne dokumenty czy wypowiedzi papieża Benedykta XVI i papieża Franciszka.

Podsumowując należy stwierdzić, że pomimo wskazanych niedociągnięć, całość bibliografii wskazuje na bardzo duży wysiłek Autora. W tym względzie wykazał się on solidną znajomością podejmowanego zagadnienia i właściwym wykorzystaniem zebranej literatury.

III. Struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. Poprzedzone są one spisem treści, wykazem skrótów i wstępem. W zakończeniu dysertacji znajdujemy wyprowadzone wnioski, które są owocem prowadzonych badań naukowych. Każdy z rozdziałów posiada krótki wstęp oraz syntetyczne podsumowanie. Jeśli chodzi o podsumowanie rozdziałów, to warto byłoby je nieco oddzielić od całości rozdziału.

W rozdziale pierwszym Autor wprowadza czytelnika w źródła kapłaństwa. Omówione zostaje kapłaństwo Chrystusa, kapłaństwo chrzcielne, kapłaństwo Maryi oraz kapłaństwo służebne. Treść zawarta w tym rozdziale ukazuje całościowe spojrzenie na powołanie kapłańskie Sługi Bożego ks. W. Piwowarczyka. Bardzo cenne są tu myśli dotyczące kapłaństwa chrzcielnego, jak i rozumienia kapłaństwa Maryi.

Drugi rozdział rozprawy podejmuje zagadnienie obecności kapłana we wspólnocie Kościoła. Na pierwszym miejscu zostaje omówiona posługa kapłana jako sługi komunii kościelnej. Następnie Autor wskazuje na relację kapłana do biskupa, kapłanów oraz osób świeckich. W końcowej części rozdziału uwaga czytelnika zostaje zwrócona na więź kapłana z Maryją. Wydaje się, że ten paragraf (więź z Maryją) bardziej pasowałby do pierwszego rozdziału, gdzie zostaje omówiona relacja do Ojca, Syna Bożego i do Ducha Świętego. Przy tej okazji warto byłoby zwrócić uwagę na kult świętych, zamiast omawiać go w czwartym rozdziale.

W trzecim rozdziale dysertacji ks. M. Kościański omawia misję kapłana, czyli apostołski wymiar jego posługi. Autor wskazuje tu na pięć zasadniczych przestrzeni. Na pierwszym miejscu wymienia funkcję prorocką, a następnie omawia funkcję kapłańską i duszpasterską. Ważnym zagadnieniem podjętym w tym rozdziale jest obszar duszpasterstwa oraz powołania misyjnego. Autor wskazuje tu m. in. na znaczenie duszpasterstwa specjalistycznego oraz przypomina o konieczności zaangażowania misyjnego.

Czwarty rozdział poświęcony został duchowej więzi kapłana z Bogiem. Znajdujemy tu takie zagadnienia jak: cnoty teologalne w życiu kapłana, rady ewangeliczne, pobożność kapłańską oraz świętość życia. Podjęte zagadnienia zasługują na wyróżnienie, stanowią bowiem ważny element duchowości kapłańskiej.

Ostatni, piąty rozdział dysertacji poświęcony został formacji kapłańskiej. W swej treści zawiera on szeroką perspektywę, ponieważ omawia powołanie kapłańskie poczynając od troski o powołania, poprzez formację do kapłaństwa, skończywszy na formacji permanentnej. Wydaje się, że można byłoby bardziej skoncentrować się na samej formacji permanentnej, natomiast troskę o powołania i formację do kapłaństwa pominąć.

Całość dysertacji zamyka zakończenie, w którym Autor wyprowadza wnioski będące owocem prowadzonych badań naukowych w wyznaczonym przez siebie temacie. Stanowią one owoc podjętego wysiłku naukowego stąd też mogą posłużyć dalszym badaniom naukowym dotyczącym działalności formacyjnej Sługi Bożego ks. W. Piwowarczyka.

IV. Ocena merytoryczna

Rozprawa doktorska autorstwa ks. mgr lic Michała Kościańskiego jest ważnym opracowaniem dla teologii duchowości, zwłaszcza duchowości kapłańskiej. Omawiane zagadnienia stanowią istotny przyczynek dla jej rozwoju. Aktualność podejmowanych zagadnień i solidność warsztatu naukowego sprawia, że mamy do czynienia z oryginalnym i twórczym opracowaniem.

Ksiądz Kościański w sposób konsekwentny zrealizował wyznaczony temat rozprawy i odpowiedział na postawiony problem dysertacji. Rozprawa z pewnością zasługuje na uznanie i winna ukazać się drukiem.

Naturalnie, przy okazji czytania opracowania narzucają się również pewne spostrzeżenia, które mogą być okazją do dyskusji w obszarze prowadzonych badań naukowych. Pierwszym z nich jest to, że rozprawa ma charakter nieco historyczny, przy czym trzeba zaznaczyć, że skądinąd jest to uzasadnione. Natomiast, czy nie warto byłoby choć w niewielkim stopniu ukazać aktualność nauczania ks. W. Piwowarczyka w obecnych czasach? W jego myśli teologicznej, a przede wszystkim pasterskiej znajdujemy wiele cennych wskazań, które mają charakter ponadczasowy. Na które z nich warto byłoby zwrócić uwagę w czasach współczesnych? Ponadto rodzi się pytanie – na które, co prawda znajdujemy w treści opracowania odpowiedź – dlaczego Sługa Boży nie pozostawił spuścizny pisarskiej dotyczącej osób konsekrowanych, wszak był odpowiedzialnym za wizytowanie klasztorów w diecezji, jak i odpowiedzialnym za Podkomisję ds. Zakonnych podczas przygotowań do trzeciego Synodu w diecezji.

Rozdział piąty dysertacji poświęcony jest formacji kapłańskiej, a w nim ważne miejsce zajmuje wspólnota kapłańska. Zagadnienie to jest omówione w drugim rozdziale dysertacji. Wydaje się bardziej zasadnym omówienie tego zagadnienia w ramach formacji stałej. Przy okazji rodzi się pytanie: Czy ks. W. Piwowarczyk w swoim nauczaniu i przepowiadaniu zwracał uwagę na znaczenie wspólnot kapłańskich jako środowiska wzrostu duchowego? Z treści opracowania dowiadujemy się, że był odpowiedzialny za Unię Apostolską Kleru w diecezji. Mając zaś na uwadze formację do kapłaństwa, czy Sługa Boży brał pod uwagę uczestnictwo kobiet w procesie formacji seminaryjnej. Jeśli tak, to w jakim wymiarze?

VI. Wniosek końcowy

Przedstawione pytania i ewentualne sugestie stanowią jedynie propozycję do dalszej dyskusji. Dokonując oceny całości opracowania stwierdzam, że recenzowana rozprawa jest twórcza i solidnie udokumentowana. Podjęty temat i postawiony problem badawczy rozprawy

znajdują swoje właściwe rozwiązanie w treści dysertacji. Autor wykazał się właściwym kunsztem pracy naukowej, co świadczy o jego samodzielności w pracy badawczej. Wobec powyższego stwierdzam, że rozprawa autorstwa ks. mgr lic. Michała Kościańskiego spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i zasługuje w pełni na uznanie. Mając to na uwadze wnioskuję o dopuszczenie ks. mgr lic. Michała Kościańskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

.....
/bp prof. zw. dr hab. Jacek Kiciński CMF/